

Skörd av potatis

2000

JO0603

A. Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Jord- och skogsbruk, fiske

A.2 Statistikområde

Skördestatistik

A.3 Statistikprodukten ingår i Sveriges officiella statistik

Ja

A.4 Beställare

Myndighet/organisation: Jordbruksverket

551 82 Jönköping

Kontaktperson: Hans Jönrup

Telefon: 036-15 59 33

Telefax: 036-34 01 96

e-post: hans.jonrup@sjv.se

A.5 Producent

Myndighet/organisation: Statistiska centralbyrån

MR/LEP

701 89 Örebro

Kontaktperson: Lars Hagblad

Telefon: 019-17 64 15

Telefax: 019-17 64 17

e-post: lars.hagblad@scb.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet föreligger ej

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100).

Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204) och datalagen (1973:289) för behandling som påbörjats före personuppgiftslagens ikraftträdande. På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (1995:606) och förordningen (1995:1060) om vissa personregister för officiell statistik.

A.8 Gallringsföreskrifter

Arbete med framtagning av gallringsföreskrifter pågår

A.9 EU-reglering

A.10 Syfte och historik

Svensk jordbruksstatistik har löpande samlats in sedan 1799, då landshövdingarna lämnade skördeomdömen tre gånger per år. Jordbruksstatistiken har förändrats mycket under åren som gått och en beskrivning av det finns redovisat i svensk jordbruksstatistik 200 år (SCB, 1999). I början av 1960-talet infördes skördeuppskattningar enligt den s.k. objektiva metoden. Den objektiva metoden innebar att provytor skördades på utvalda fält. Provyterresultaten låg sedan till grund för beräkningarna. Utformningen av undersökningen var då främst anpassad för skördeskadeskyddets behov av statistik som beräkningsunderlag. Därigenom uppfylldes i huvudsak även andra behov av skördestatistik. Det statliga skördeskadeskyddet upphörde efter 1987 års skörd då ansvaret övertogs av Lantbrukarnas riksförbund (LRF). När detta skydd avvecklades 1995 åtog sig staten att ha ett övergripande ansvar för skördeskador av naturkatastrofkaraktär. SCB:s objektiva skördeuppskattningar med provtagningar i fält utfördes t.o.m. 1998. Fr.o.m. 1999 baseras skördeskattningar i potatis på uppgifter som insamlas via postenkät till ett urval av lantbrukare. En förändring under 2000 är att grödarealerna i lantbrukets företagsregister som används för beräkning av total skörd baseras på uppgifter från Jordbruksverkets stödregister avseende arealbaserade stöd (IAKS).

A.11 Statistikanvändning

Undersökningen om skörd av potatis ingår i Sveriges officiella statistik. Resultaten utnyttjas som underlag för myndigheter och näringsliv inom områdena jordbruk, ekonomi och miljö. Resultaten används också som underlag för rapportering till EU.

Användare av skördestatistiken och exempel på användning:

- Jordbruksverket: Indata i ekonomiska kalkyler, internationell rapportering, marknadsbevakning, försörjningsbalansberäkningar, beredskapsplanering, underlag för jordbrukspolitiska bedömningar (bl.a. för områdesindelningar för EU-bidrag).
- SCB: Rapportering till Eurostat enligt bindande förordningar. Underlag till normskördeberäkningar, kalkyler och utredningar.
- Naturvårdverket/Jordbruksverket/SCB: Ingå som underlag för beräkning av näringsläckage och näringsbalansberäkningar m.m. inom miljö.
- Lantbruksuniversitet, lantbruksskolor: Rådgivning, forskning, försök, undervisning, förädling, underlag för kalkyler m.m.
- Länsstyrelserna: Beredskapsplanering och viss rådgivning, ersättningsfrågor.
- Övriga användare: Uppgifterna ingår som en del i den allmänna information som den officiella statistiken skall täcka in. Användare här är bl.a. massmedia, allmänhet och jordbrukets egna organisationer.

A.12 Uppläggning och genomförande

Skördestatistiken för potatis baseras 2000 på en postenkätundersökning till ett urval av potatisodlare. Separata urval dras från LBR 1999 för matpotatis respektive potatis för stärkelse. År 2000 ingår 1 348 matpotatisodlare och 174 odlare av potatis för stärkelse i respektive urval. Postenkäten för matpotatis och potatis för stärkelse skickas ut i mitten av oktober. En påminnelse skickas ut och telefonuppföljning gjordes sedan på ej inkomna blanketter. Preliminära resultat publiceras i december och definitiva resultat när definitiva arealer föreligger.

Till preliminär skattning av hektar- och totalskördar används arealer direkt från Jordbruksverkets stödregister avseende arealbaserade stöd, IAKS-registret. Vid den definitiva skattningen av totalskördar används lantbrukets företagsregister (LBR) som fr.o.m. 2000 baseras på uppgifter från IAKS.

A.13 Planerade förändringar i kommande undersökningar

På en del gårdar anges fältareal och inte den satta arealen potatis på fältet (besådd areal). För att få en uppfattning om den besådda arealen föreslås att nästa års blankett kompletteras med en rad om arealen vändteg (osatt areal). Urvalet till undersökningen 2001 kommer att dras från IAKS-registret 2001.

B. Kvalitetsdeklaration

0 Inledning

Kvalitetsbegreppet delas här in i fem huvudkomponenter, nämligen innehåll, tillförlitlighet, aktualitet, jämförbarhet samt tillgänglighet och förståelighet. Undersökning om skörd av matpotatis och potatis för stärkelse genomförs årligen i två separata undersökningar, numera som postenkät.

1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

- totalskördar
- hektarskördar
- obärgade arealer

1.1.1 Objekt och population

- Objekt är lantbruksföretag med odling av matpotatis respektive potatis för stärkelse
- Populationen utgörs av samtliga lantbruksföretag med mer än 5,0 hektar åker hämtade från LBR 1999.

1.1.2 Variabler

På blanketten insamlas uppgifter om:

- Areal (hektar)
- Totalskörd (ton)
- Obärgad areal (hektar)
- Förekomst av småfallande potatis (endast matpotatis)
- Förekomst av kvalitetsfel

Dessutom används dessa variabler:

- Hektarskörd (kilo per hektar) beräknad utifrån insamlade uppgifter
- Arealer för beräkning av totalskörd

1.1.3 Statistiska mått

Skörd:

- total och genomsnittlig per hektar

Obärgade arealer:

- total och procentuella andelar

1.1.4 Redovisningsgrupper

Grödinndelning:

Matpotatis och potatis för stärkelse

Områdesindelning:

Län, produktionsområden och hela riket samt NUTS II till Eurostat

1.1.5 Referenstider

Kalenderår vilket för potatis sammanfaller med odlingsår

1.2 Fullständighet

Genom potatisundersökningen skattas skördade kvantiteter och obärgade arealer, med de begränsningar urvalet av objekt (lantbruksföretag) och val av metod sätter.

2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Skördestatistiken för potatis baseras år 2000 på en riksomfattande postenkätundersökning med telefonuppföljning till ett urval av potatisodlare. Uppgiftsinsamling per post ersatte 1999 SCB: s objektiva skördeuppskattningar med provtagningar i fält. Denna ändring av insamlingsmetod gör det svårt att jämföra årets resultat med resultaten fram t.o.m. 1998, se vidare avsnitt 2.2.3. Jämfört med föregående år har några förändringar skett. Dels baseras arealuppgifterna i år på uppgifter från IAKS-registret och dels ingår små odlingar mindre än 0,5 hektar i årets undersökning. Syftet med förändringarna för potatisstatistiken är att reducera kostnader och anpassa redovisningen till användarnas behov.

För att belysa den osäkerhet som finns i resultaten på grund av att beräkningarna grundar sig på uppgifter från ett urval av företag redovisas i tabellerna relativa medelfel för de skattade hektarskördarna och totalskördarna. I medelfelet inkluderas även effekten av andra slumpmässiga fel, däremot inte systematiska fel såsom bortfallsfel eller mätfel.

2.2 Osäkerhetskällor

2.2.1 Urval

Skördeskattningarna av potatis 2000 baseras på postenkät till ett urval av odlare. Tidigare år har endast företag/odlare vars odlingar omfattade minst 0,5 hektar potatis undersökts, men fr.o.m. i år ingår även dessa små odlingar i urvalet och därmed i skördeskattningen. Urvalet för matpotatis är stratifierat efter skördeområde och gårdarnas odlingsareal, totalt 57 strata. Urvalet för potatis för stärkelse är stratifierat efter odlingsområde och gårdarnas odlingsareal, totalt 10 strata. Odlingar som är mindre än 0,5 hektar ingår fr.o.m. i år i urvalet och därmed i skördeskattningen. Uttagning av odlare skedde med hjälp av ett obundet slumpmässigt urval inom strata. Uppgifterna i urvalsramen för år 2000 är hämtade från 1999 års lantbruksregister (LBR). LBR omfattar uppgifter för ca 80 000 företag med minst 2,1 hektar åker.

2.2.2 Ramtäckning

Urvalsramen tas från lantbruksregistret. Mellan tidpunkten för urvalsramens upprättande och undersökningstillfället sker dock förändringar i företagsbeståndet. Antalet nystartade företag, som utgör undertäckning, har under senare år uppgått till ca 1 procent av populationen, Företag som upphört eller inte odlar potatis, övertäckningen, har under 2000 uppgått till 8 procent. Över- och undertäckningen påverkar resultaten i mycket liten utsträckning.

2.2.3 Mätning

Arealer i lantbrukets företagsregister baseras på IAKS

Grödarealerna för år 2000 baseras på uppgifter i Jordbruksverkets stödregister avseende arealbaserade stöd, IAKS-registret. Arealerna bygger på information som jordbrukarna lämnat i sina ansökningar om ersättning. Med andra ord saknas de jordbrukare som inte ansökt om ersättning. Grödarealerna i LBR avser företag med minst 2,01 hektar åkermark.

Korrigerig av arealerna

Jordbrukarna erhåller inte något stöd för potatis, men uppgifterna om odlad areal redovisas ändå på SAM-blanketten för arealstöd. I årets SAM-blankett fanns koderna matpotatis och fabrikspotatis. Detta har medfört att många odlare av matpotatis, främst odlare av potatis till chips, redovisat arealen som fabrikspotatis, vilket de anser det är, och inte som matpotatis. Inför beräkningarna av totalskördar görs därför en korrigerig av de definitiva arealerna. Fabrikspotatisarealen räknas ned till att avse potatis för stärkelse. Vid denna nedräkning har korrigerigstal baserade på uppgifter från IAKS 1999 och LBR 1999 använts. Den areal, 878 hektar på riksnivå, som räknats ned på fabrikspotatis förs sedan över till matpotatis. Antagandet görs då att jordbrukaren angivit fabrikspotatis för areal som i denna skattning ska hänföras till matpotatis. Arealen potatis för stärkelse blir då mer rimlig vid jämförelse med uppgifter om odlade arealer av potatis för stärkelse från andra källor.

Ingen nedräkning till besådd areal

Jordbrukarna har ofta redovisat fältareal, medan man i redovisning för beräkning av hektarskörd redovisar besådd areal dvs. vändtegar ingår inte i den redovisningen. Fr.o.m. 1999 görs ingen korrigerig ned till besådd areal. Detta gör att totalskörden blir något överskattad. Senast korrigerig till besådd areal gjordes var 1998 (J16SM9901) och korrigerigstalen för matpotatis var då 0,98 för Södra och mellersta Sveriges slättbygder och 0,95 för Södra och mellersta Sveriges skogs- och dalbygder samt norra Sverige. Korrigerigstalet multiplicerades med lantbruksregistrets areal för att erhålla besådd areal. Vår bedömning är att skillnaden mellan den redovisade arealen och verklig besådd areal kvarstår. En korrigerig med 0,98 på årets resultat skulle betyda $24\,490 \text{ hektar} \times 0,98 = 24\,000 \text{ hektar}$. Skillnaden är 490 hektar vilket motsvarar en höjning med $490 \times 26\,720 = 13\,100 \text{ ton}$ för riket av totalskörden. För potatis för stärkelse gjordes ingen arealkorrigerig.

Odlingar mindre än 0,5 hektar ingår fr.o.m. år 2000

Fram till och med 1999 redovisades potatisstatistiken för odlingar om minst 0,5 hektar potatis. Vid redovisning internationellt har detta varit till bekymmer och från och med i år ingår även dessa små odlingar i skattningen av skörd för riket. För år 1999 var arealen matpotatis på odlingar mindre än 0,5 hektar ca 1 000 hektar. Arealen för riket ökar därför inför årets redovisning på grund av detta. Skördenivån för dessa odlingar är dock lägre än genomsnittet och betydelsen för totalskörden blir därför begränsad. Ca $1\,000 \text{ hektar} \times 5 \text{ ton/hektar} = 5\,000 \text{ ton}$ totalt för riket. För potatis för stärkelse har denna förändring ingen betydelse eftersom det inte finns så små odlingar av potatis för stärkelse.

Uppgiftsinsamling med provtagning fram till och med 1998

SCB:s objektiva skördeuppskattningar ersattes 1999 med uppgiftsinsamling via postenkät. År 1992 gjordes en provstudie där postenkätmetoden jämfördes med den objektiva metoden. Postenkätmetoden visade sig då på riksnivå ge en underskattning med nästan 20 procent. Om denna skillnad kvarstår på samma nivå är svårt att säga. Några av orsakerna till skillnaderna i nivå mellan de båda

metoderna är:

- I den objektiva skattningen vägdes proven direkt ute i fält. Ingen korrigerings gjordes för s.k. lättnad som inträffar när knölarna efter upptagning erhåller en ny vätskejämvtikt gentemot omgivande luft i stället för den jämvikt som rådde när knölen låg i fuktig jord. Viktförlusten ökar under lagringstiden, uppskattningsvis uppgår den till minst 5 procent.
- I de objektiva skördeuppskattningarna användes hektarskörden för matpotatis upptagen efter 15 augusti för beräkning av totalskörden. Ingen korrigerings gjordes för den lägre skördenivå som färskpotatisodlingarna har, vilket görs i nuvarande undersökning. Resultatet blir att hektarskörden sänks med ca 1 ton per hektar och totalskörden minskar med ca 4 procent när hänsyn tas till färskpotatisens avkastningsnivåer.

Punkterna ovan sänker nivån på såväl hektarskördar som totalskördar gentemot tidigare års skattningar.

I de objektiva skördeuppskattningarna togs hänsyn till besädd areal. En arealkorrigerings gjordes för t.ex. osatta vändtegar. Som underlag för korrigeringsstalen användes resultat från särskilda arealkontroller.

När årets resultat skall jämföras med åren 1995-1998

Hektarskörden för total hektarskörd för matpotatis utom färskpotatis på odlingar större än 0,5 hektar skattas till 33 200 kg/ha på riksnivå för år 2000. Den uppgiften är mest jämförbar med uppgifterna om total hektarskörd för 1995-98 från de objektiva skördeuppskattningarna som redovisas i tabell 15.

Uppgifter om färskpotatis insamlas separat för sorterna, Early Puritan, Friesland, Maria, Maris Bard, Minerva, Premiere, Rocket och Silla. Detta gör det möjligt att skatta avkastningen för dessa sorter som för riket skattas till 17 800 kg/ha. Ca 10 procent av rikets matpotatisareal var färskpotatisodlingar av dessa sorter. Övriga sorter odlade som färskpotatis ingår i matpotatisskattningen.

2.2.4 Svartsbortfall

Vid 1999 års undersökning användes postenkät med två påminnelser per post och även viss telefonuppföljning, men bortfallet var ändå stort i undersökningen. I årets undersökning tillämpades en påminnelse per post och sedan telefonintervju med de jordbrukare som inte svarat per post. Bortfallet är därför mycket mindre i årets undersökning jämfört med fjolårets. Bortfallet av undersökningsenheter var för matpotatis 12 procent (160 UE). För potatis för stärkelse var bortfallet 8 procent (14 UE).

2.2.5 Bearbetning

I samband med dataregistrering görs en första granskning av inkomna uppgifter. Därefter sker ytterligare detaljgranskning. Exempel på partiellt bortfall som ibland åtgärdas är när skördeuppgifter redovisats men inte den areal som skördeuppgifterna avser. Särskild granskning har också gjorts av låga respektive höga hektarskördar.

I vissa fall kan uppgifterna rättas med hjälp av kommentarer som lämnats på blanketterna, men i övriga fall tas telefonkontakt med odlarna varvid uppgifterna kan bekräftas, rättas eller kompletteras. Uppgiftsmaterialet används sedan till de statistiska sammanställningarna.

Hektarskördarna tas fram som kvoten mellan den skattade totalskörden och den skattade arealen i redovisningsgruppen. Skattningen av hektarskörd per stratum görs sedan genom att den totala skörden per stratum divideras med totala

arealen av grödan.

Den reducerade hektarskörden erhålls genom att korrigera den totala hektarskörden för bortsortering, småfallande och obärgad areal med hjälp av standardtal. Standardtalen baseras på uppgifter från 1987-1998 års objektiva skördeuppskattningar på produktionsområdesnivå och för riket. För matpotatis beräknades standardtalet för bortsortering av småfallande och rötskadade på riksnivå till 9,5 procent. För potatis för stärkelse, där endast rötskadade knölar bortsorteras, beräknades standardtalet till 0,4 procent. För färskpotatis görs ingen korrigering för bortsortering. Bortfallet hanteras med rak uppräknings inom strata.

Totalskörden beräknas genom att den reducerade hektarskörden multipliceras med grödarealer från Jordbruksverkets stödregister avseende arealbaserade stöd, IAKS-registret. Den preliminära skattningen av totalskördar bygger på preliminära arealuppgifter från IAKS som redovisades i juni 2000. Till den definitiva skattningen används arealer från LBR, som numera baseras på IAKS. Potatisarealerna har dock omräknats inför beräkningen av årets totalskördar, se vidare under avsnittet om statistikens tillförlitlighet. Detta är första året som IAKS-registret används för beräkning av totalskördar.

2.2.6 Modellantaganden

Bortsortering har framräknats med hjälp av standardtal (se avsnitt 2.2.5).

Hektarskördeskattningen från undersökningen görs på företag med mer än 5 hektar åkermark. Vid beräkning av preliminär totalskörd används fr.o.m. år 2000 arealer från IAKS-registret, där grödarealer för företag med minst 0,3 hektar åkermark registrerats. Härvid görs ett antagande om att hektarskörden är densamma för företag med mindre än 5 hektar åker som för större företag. Samma antagande, att hektarskörden är densamma på företag med mindre än 5 hektar åker, som för större företag, görs vid definitiv skattning, när arealuppgifter från LBR används. Grödarealerna från LBR avser företag med mer än 2,0 hektar åker. Detta ger en liten överskattning av totalskörden, men har en liten påverkan på säkerheten.

Undersökningen täcker inte lagringsförluster även om en del av dessa kan ha beaktats.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Medelfelet anges i procent av den skattade skörden. Med hjälp av medelfelet kan ett konfidensintervall beräknas. För t.ex. den skattade hektarskörden för potatis för stärkelse på 38 700 kg/ha och ett medelfel på 1,5 procent (dvs. 580 kg/ha) kan man med liten felrisk (5 procent) säga att intervallet $38\,700 \pm 2 \times 580$ (dvs. 37 540 – 39 860 kg/ha) omfattar den verkliga hektarskörden.

IAKS 2000 och LBR 1995/1999/2000 är totalregister för grödarealer, men för åren 1996-1998 inhämtades uppgifter om grödarealer endast för ett urval av företag. Detta medför att även grödarealerna är behäftade med urvalsfel under åren 1996-1998.

För att skörderesultat skall redovisas krävs att minst 20 observationer föreligger för grödan.

3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Potatisskördar publiceras årligen

3.2 Framställningstid

Resultaten publiceras vid två tillfällen:

Preliminära resultat för län och, produktionsområden och riket (december 2000)

Definitiva resultat för län, produktionsområden och riket (juli 2001).

3.3 Punktlighet

Publicering sker enligt publiceringsplan. Vissa mindre avvikelser kan förekomma beroende på att skörden ibland försenas till följd av årsmånen eller att definitiva arealer ej är klara.

4 Jämförbarhet och sammanvändbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Metodbytet för potatisstatistiken gör att jämförbarheten med resultaten fram till och med 1998 måste göras med stor försiktighet. (Se punkt 2.2.3).

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

Statistiken publiceras på län, produktionsområden och riksnivå. Full jämförbarhet råder mellan grupperna.

4.3 Sammanvändbarhet med annan statistik

Urvalsramen LBR används för ett flertal andra undersökningar. Definitionen av jordbruksföretag är gängse, liksom indelningen i grödor och regioner. God sammanvändbarhet med annan jordbruksstatistik torde föreligga.

5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Statistiska meddelanden i statistiska meddelanden (SM-serie JO) och i pressmeddelanden. I båda fallen sker publicering även via Internet och kan nås via www.scb.se. De definitiva resultaten finns även tillgängliga i Sveriges statistiska databaser som också nås via SCB:s webbplats.

Publicering sker också på Jordbruksverkets webbplats, www.sjv.se.

5.2 Presentation

Resultaten presenteras i databaser, tabeller, diagram och i kommenterande text.

5.3 Dokumentation

Dokumentation sker i SM och i PM MR/LEP vid SCB.

5.4 Tillgång till primärmaterial

Primärdata som ej gallrats finns arkiverat vid Riksarkivet eller för senare år sparad vid SCB i avvaktan på arkivering eller gallring. Specialbearbetningar av materialet kan också göras.

5.5 Upplysningstjänster

Vid frågor om statistiken kontaktas SCB:

Lars Hagblad, telefon 019-17 64 15, e-post lars.hagblad@scb.se

Olle Funcke, telefon 019-17 60 51, e-post olle.funcke@scb.se